

**SÄHKÖISEN TERVEYSKYSELYN
TOIMIVUUS JA TUNNISTUSKYKY
SUUNTERVEYDESSÄ**

Pirkko Ekström
Sinikka Lintuala
Kristina Kunttu
Tommi Pesonen

2013

Ekström Pirkko
 Lintuala Sinikka
 Kunttu Kristina
 Pesonen Tommi

11.3.2013

SÄHKÖISEN TERVEYSKYSELYN TOIMIVUUS JA TUNNISTUSKYKY SUUNTERVEYDESSÄ

1. TAUSTAA.....	4
2. TUTKIMUKSEN TARKOITUS.....	5
3. AINEISTO JA MENETELMÄT	6
3.1 TUTKIMUSOTOS JA KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS	6
3.2 TUTKIMUSAINEISTO	6
3.3 MENETELMÄT.....	7
4. TULOKSET	10
4.1 KUTSUTARVEARVIOT JA NIIDEN YHTENEVÄISYYS	10
4.1.1 Miten yhteneväistä kutsutarpeen arviointi oli hh:n ja th:n välillä?	10
4.1.2 Miten yhteneväistä kutsutarpeen arviointi oli hml:n ja hh:n sekä hml:n ja th:n välillä?	11
4.2 HAMMASLÄÄKÄRIN KUTSUTARPEENARVIOINTI JA YHTEYS LOMAKEVASTAUKSIIN	12
4.2.1 Hml:n merkitsemät syyt kutsutarpeen arvioinnissa ja miten ne jakautuivat eri ikäryhmissä?	12
4.2.2 Miten hyödyllisiä lomakkeen hammaskysymykset olivat ”oikeiden” opiskelijoiden löytämiseksi?	13
4.2.3 Oliko kutsutarpeenarvioinneissa eroja sukupuolten välillä?.....	15
4.3. HAMMASHOITAJAN JA TERVEYDENHOITAJAN KUTSUTARPEEN ARVIOINTI	15
4.3.1 Miten hh ja th:t käyttivät hammaskysymyksiä kutsutarvearvioissa?.....	15
4.3.2 Oliko kutsutarpeenarvioinneissa eroja miesten ja naisten välillä?	16
4.4 HAMMASTARKASTUKSEEN OSALLISTUNEIDEN JA OSALLISTUMATTOMIEN PROFIILI - VERTAILU AINEISTOJEN A JA B VÄLILLÄ.....	17
4.4.1 Liittyikö sukupuoli hammastarkastukseen osallistumiseen?	17
4.4.2 Hammaskysymysten vastausten jakaumat aineistoissa A ja B?	17
4.4.3 Oliko tiedekuntien välillä eroja hammastarkastukseen osallistumisessa?	19
4.5 SÄTKYN TUOTTAMAA EPIDEMIOLOGISTA TIETOA SUUNTERVEYTEEN LIITTYVISSÄ ASIOISSA	20

5. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	22
5.1 AINEISTON EDUSTAVUUS	22
5.2 LOMAKKEEN TOIMIVUUS JA KEHITTÄMISTARPEET	22
5.3 POHDINTAA TERVEYSKÄYTTÄYTYMISESTÄ.....	24
5.4 JOHTOPÄÄTÖKSET	24
KIRJALLISUUS	25
LIITTEET.....	25

1. TAUSTAA

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS) on kutsunut aiemmin kaikki ensimmäisen vuoden opiskelijat henkilökohtaiseen terveystarkastukseen sekä maksuttomaan suun terveyden tarkastukseen 1. tai 2. opiskeluvuoden aikana. Terveystarkastukseen osallistumisen aktiivisuus on vuosien kuluessa vähitellen pienentynyt niin, että 2000-luvulla yleisterveyden tarkastuksiin osallistui vain 30–40 % kutsutuista. Suunterveyden osalta prosentit olivat hyvin samansuuntaisia.

Oli tärkeää muuttaa toimintatapaa niin, että henkilökohtaiseen terveystarkastukseen osallistuisivat ainakin ne opiskelijat, joilla on terveysongelmia.

YTHS:ssä kehitettiin vuosina 2005 - 2007 sähköinen terveystarkastus, jossa kartoitetaan opiskelijan terveyttä ja opiskelukykyä sekä niihin liittyviä tekijöitä. Vastausten perusteella terveydenhoitaja arvioi opiskelijan tarpeen ja kiireellisyyden henkilökohtaiseen terveystarkastukseen, jota kutsutaan terveystapaamiseksi. Kehittelytyön yhteydessä havaittiin, että lomakkeen perusteella on mahdollista löytää terveysongelmista kärsivät opiskelijat (1).

Uusimuotoista terveystarkastuskäytäntöä pilotoitiin YTHS:ssä lukuvuonna 2008–2009 (2) ja se otettiin valtakunnalliseen käyttöön syksyllä 2009. Pilottivaiheessa terveystarkastukseen sisältyi yleisterveyden sekä mielenterveyden kysymyksiä, mutta ei suun terveydenhuoltoon liittyviä kysymyksiä. Syksyllä 2009 terveystarkastukseen lisättiin suun terveyttä kartoittavia kysymyksiä, liittyen edellisen hammastarkastuksen ajankohtaan, ruokailutiheyteen, hampaiden harjaukseen, aikaisempiin hampaiden paikkaustarpeisiin ja hammashoitopelkoon. Näiden kysymysten kyvystä löytää suunterveyden ongelmista kärsiviä opiskelijoita ei YTHS:ssä ole tutkimukseen perustuvaa tietoa.

YTHS:n tavoitteena on asetuksen (338/2011) mukaisesti tehdä opiskelijalle kerran opiskeluaikana suun terveystarkastus (3). Sähköisen terveystarkastuksen tavoitteena suunterveydessä on pyrkiä ajoittamaan tarkastus mahdollisimman oikeaan ajankohtaan sekä aktivoida opiskelijoita tulemaan hammastarkastukseen. Lisäksi palauteviesteillä voidaan antaa opiskelijalle terveysneuvontaa.

2. TUTKIMUKSEN TARKOITUS

1. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sähköisen terveystarkastuksen suun terveyden kysymysten (liitteet 1a ja 1 b) toimivuutta eli niiden kykyä löytää ne opiskelijat, joilla on suun terveyteen liittyviä ongelmia.
2. Toisena tavoitteena oli vertailla terveydenhoitajan ja hammashoitajan tulkintaa kutsutarpeesta opiskelijoiden vastausten perusteella.
3. Kolmanneksi analysoidaan terveystarkastuksen tuottamaa epidemiologista tietoa tarkastelemalla suun terveysongelmien yleisyyttä tarkastukseen osallistuneiden ja osallistumattomien välillä.

3. AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 TUTKIMUSOTOS JA KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

Tutkimuspaikkakuntana oli Turku. Toteuttajina olivat yksi hammaslääkäri (jatkossa hml), yksi hammashoitaja (jatkossa hh) ja viisi terveydenhoitajaa (jatkossa th). Aineisto kerättiin ajanjaksolla 11/2009–6/2011.

Tutkimuksen kohdejoukkona olivat Turun yliopiston ja Åbo Akademin ensimmäisen vuoden opiskelijat, joita oli Turun yliopistossa lukuvuosina 2009–2011 kaikkiaan 2751 ja Åbo Akademiassa 822. Heille kaikille oli normaaliin tapaan lähetetty sähköinen terveystarkastus. Sähköiseen terveystarkastukseen (jatkossa Sätky) vastanneista, th valitsi satunnaisesti 606 eri tiedekuntaa ja eri sukupuolta edustavaa ensimmäisen vuoden opiskelijaa. Opiskelijalle annettiin Sätkystä palaute, jonka yhteydessä kaikille lähetettiin pyyntö (liite 2) osallistua tutkimukseen varaamalla aika hammaslääkärin suorittamaan suun terveydentilan tarkastukseen (jatkossa hammastarkastus). Tarkastus oli tehty jo aiemmin 12 opiskelijalle ja tutkimuksesta kieltäytyneitä oli 15. Tutkimusotoksen kooksi tuli näin ollen 579 opiskelijaa.

Sähköinen terveystarkastus ja pyyntö osallistua tutkimukseen lähetettiin suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi opiskelijan ilmoittaman käyttökielen mukaisesti.

Th ja hh arvioivat sätkyvastausten perusteella toisistaan riippumatta tarvetta kutsua opiskelija hammastarkastukseen. He täyttivät tutkimuslomakkeen (liite 3), johon kutsutarvearvio merkittiin asteikolla *kyllä / ehkä / ei*. Mikäli vastaus oli *kyllä* tai *ehkä*, avovastauksena perusteltiin lyhyesti syy ja lomakkeeseen merkittiin sen perusteena oleva vastaus. Arvioinnissa käytettiin myös yleisterveyttä kartoittavia kysymyksiä.

Hammaslääkäri teki hammastarkastuksen ajan varanneille opiskelijoille. Näkemättä hoitajien palautetta hän arvioi, oliko opiskelijalla sellaisia suunterveyden ongelmia, joiden vuoksi hänet olisi pitänyt kutsua tarkastukseen. Hml täytti oman tutkimuslomakkeen kutsutarpeesta, asteikolla *kyllä / ehkä / ei*. Jos vastaus oli *kyllä* tai *ehkä*, hän merkitsi siihen myös syyt kutsutarpeelle avovastauksena ja löydöksenä (liite 4).

3.2 TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimus käsitti 579 sätkyvastausta. Miehiä vastanneista oli 28,7 % (N=166) ja naisia 71,3 % (N=413). Nämä jaettiin kahteen eri tutkimusaineistoon.

Aineisto A: Hml:n tarkastukseen 11.6.2011 mennessä osallistuneet (N=237)

Niistä 579 opiskelijasta, joista hh ja th olivat tehneet arviointilomakkeen, hammaslääkärin tarkastukseen osallistui 41 % (N=237). Näistä miehiä oli 27,8 % (N=66) ja naisia 72,2 % (N=171). Alle 25 vuotiaita oli 84,0 % (taul. 1).

Taulukko 1. Ikäjakauma aineistosta A (N=237)

	N	<25	25-30	>30
mies	66	53	10	3
nainen	171	146	14	11
kaikki	237	199	24	14

Aineisto B: Hml:n tarkastukseen 11.6.2011 mennessä osallistumattomat (N=342)

Näistä miehiä oli 29,2 % (N=100) ja naisia 70,8 % (N=242). Alle 25 vuotiaita oli 81,3 % (taul. 2).

Taulukko 2. Ikäjakauma aineistosta B (N=342)

	N	<25	25-30	>30
mies	100	77	17	6
nainen	242	201	22	19
kaikki	342	278	39	25

3.3 MENETELMÄT

Sätky sisältää kaikkiaan 26 kysymystä, joista viisi liittyy suoraan suunterveyteen (liite 1). Tässä tutkimuksessa selvitettiin näiden hammaskysymysten kykyä havaita opiskelijan suunterveyden ongelmia. Lisäksi käytettiin tupakointikysymystä (taul. 3). Sätkyn vastauksiin on etukäteen sovittu tietyt kriteerit, jotka antavat hälytysmerkinnän.

Taulukko 3. Sätkyn suunterveyden kysymykset, vastausvaihtoehdot ja hälytysmerkinnät

	Vastausvaihtoehdot	Hälytysmerkinnät
Milloin kävit viimeksi hammastarkastuksessa?	0–2 v./ 3–5 v./ yli 5 v. sitten	3–5 v. ja yli 5 v. sitten
Montako kertaa päivässä syöt tai juot?	6 krt tai vähemmän/ 7-10 krt/ yli 10 krt	7–10 krt ja yli 10 krt
Tupakoitko tai nuuskaatko?	en lainkaan/ kyllä, satunnaisesti/ päivittäin	päivittäin
Kuinka usein harjaat hampaasi?	2 krt/ pv tai useammin/ kerran/ pv/ harvemmin kuin kerran/pv	kerran päivässä tai harvemmin
Onko tarkastuksen yhteydessä paikattavaa?	ei koskaan/ harvoin/ usein tai joka kerta	usein tai joka kerta
Onko hammashoito pelottavaa?	ei lainkaan/ jonkin verran/ erittäin paljon	erittäin paljon

Hammashoitaja ja terveydenhoitajat arvioivat tarvetta kutsua opiskelija suun terveydentilan tarkastukseen erityisesti näiden kuuden kysymyksen perusteella YTHS:n ohjeistuksen mukaan (liite 5).

Lisäksi arvioinnissa huomioitiin myös muut sätkyn vastaukset. Hh ja th lähettivät palautteen opiskelijalle sätkyvastausten perusteella seuraavin kriteerein:

1. Vastauksessa ei esiinny hälytystietoja tai niitä on vain **yksi** muussa kohdassa kuin kysymyksessä ”Milloin kävit viimeksi hammastarkastuksessa?” (yli 5 vuotta tutkimuksesta).
Suositus vastausviestiksi: Kaikki OK
Tutkimuksessa arvio: EI tai EHKÄ

2. Vastauksessa on **2–3** hälytystietoa tai kysymyksessä ”Milloin kävit viimeksi hammastarkastuksessa?” (yli 5 vuotta tutkimuksesta)
Suositus vastausviestiksi: Ohjaa hammastarkastukseen
Tutkimuksessa arvio: EHKÄ tai KYLLÄ

3. Vastauksessa on **4** hälytystietoa tai enemmän
Suositus vastausviestiksi: Ohjaa hammastarkastukseen/ hoitoon nopeammin
Tutkimuksessa arvio: KYLLÄ

Hml arvioi kutsutarpeen suorittamansa suunterveyden tarkastuksen perusteella. Hän käytti skaalaa *kyllä/ ehkä/ ei*, mutta analysointivaiheessa osoittautui, että hml:n kutsutarpeen arviointi *ehkä* oli lähempänä arviota *ei*, kun taas hh:n ja th:n arvioissa *ehkä* oli lähempänä *kyllä*-arviota. Tämä huomioidaan tulosten raportoinnissa siten, että osassa analyysseja hh:n ja th:n arvioinneissa on yhdistetty *ehkä ja kyllä* -vaihtoehdot.

Sekä aineistosta A että B (tarkastukseen osallistumattomat) tutkittiin hh:n ja th:n arvioiden yhdenmukaisuutta.

Hh:n ja th:n lomakkeiden perusteella tekemiä kutsutarvearvioita verrattiin hml:n tarkastuksen perusteella tekemään kutsutarvearvioon. Hammaslääkärin arviota kutsutarpeesta pidetään vertailuarviona, johon hh:n ja th:n lomakkeiden perusteella tekemiä arvioita verrataan.

Hammaslääkärin arviot kutsutarpeesta raportoidaan suorina jakaumina

- 1) eri hoidontarpeen syiden mukaan ikäryhmittäin
- 2) sätkyvastausten jakaumien mukaan
- 3) sukupuolen mukaan

Sitä, miten eri hammaskysymysten hälytysmerkit liittyivät hh:n ja th:n arvioon kutsutarpeesta, tarkastellaan prosentteina. Lisäksi tarkastellaan aineistojen A ja B sätkyvastausten jakaumia hammaskysymyksissä yhdessä ja erikseen.

Tilastolliset analyysit on toteuttanut biostatistikko Tommi Pesonen. Menetelminä käytettiin suoria jakaumia ja ristiintaulukointeja. Merkitsevyydestinä oli Khiin neliö-testi sekä Fisher exact- testi. Merkitsevyydestason rajana käytettiin $p=0,05$. Merkitsevyydestaus tehtiin kunkin muuttujan osalta taulukkotasolla. Kolmiluokkaisten muuttujien kohdalla testi ei suoraan kerro, minkä ryhmien välinen

ero on merkitsevä. Eron merkittävyyden arvioimiseksi esitetään sen vuoksi aina myös eri ryhmien prosenttiosuudet tarkasteltavan muuttujan kohdalla.

4. TULOKSET

4.1 KUTSUTARVEARVIOT JA NIIDEN YHTENEVÄISYYS

Aineistossa A hammaslääkärin mielestä 58,2 %:lla opiskelijoista oli tarve tulla hammastarkastukseen. Loppuilla ei ollut tarvetta hakeutua hammastarkastukseen ainakaan juuri nyt. Tässä aineistossa hammashoitaja oli arvioinut kutsutarpeen (*kyllä+ehkä*) 29,1 %:lla opiskelijoista, kun taas terveydenhoitajalla vastaava luku oli 45,1 %.

Aineistossa B hammashoitajan arvio (*kyllä/ehkä*) oli 25,7 % ja terveydenhoitajan arvio 39 % (taul. 4).

Taulukko 4. Kutsutarvearviot aineistoissa A ja B (%)

AINEISTO A	EI	EHKÄ	KYLLÄ	%
HH	70,9	10,1	19,0	100
TH	54,9	20,0	25,1	100
HML	11,4	30,4	58,2	100
AINEISTO B	EI	EHKÄ	KYLLÄ	%
HH	74,3	10,2	15,5	100
TH	61,0	19,5	19,5	100

4.1.1 Miten yhteneväistä kutsutarpeen arviointi oli hh:n ja th:n välillä?

Aineisto A

Kaikista opiskelijoista hh arvioi olevan tarpeellista kutsua 45 tarkastukseen. Th oli täysin samaa mieltä 73,3 %:ssa tapauksista ja täysin tai lähes samaa mieltä (*kyllä+ehkä*) 95,5 %:ssa.

Th arvioi olevan tarpeellista kutsua 59 opiskelijaa tarkastukseen. Näistä täysin samaa mieltä hh oli 55,9 %:ssa ja täysin tai lähes samaa mieltä 66,1 %:ssa.

Täysin vastakkaisia mielipiteitä oli 22 (9,4 %) tapauksessa, toinen sanoi kyllä, toinen ei (taul. 5).

Taulukko 5. Hh kutsutarvearvio vs th kutsutarvearvio (lukumäärä)

		Th arvio			YHT.
		EI	EHKÄ	KYLLÄ	
Hh arvio	EI	122	24	20	166
	EHKÄ	5	13	6	24
	KYLLÄ	2	10	33	45
	YHT.	129	47	59	235

Aineisto B

Kaikista opiskelijoista hh arvioi olevan tarpeellista kutsua 53 tarkastukseen. Th oli täysin samaa mieltä 83,0 %:ssa tapauksista ja täysin tai lähes samaa mieltä (*kyllä+ehkä*) 96,2 %:ssa.

Th arvioi olevan tarpeellista kutsua 67 opiskelijaa tarkastukseen. Näistä täysin samaa mieltä hh oli 65,7 %:ssa ja täysin tai lähes samaa mieltä 79,1 %:ssa.

Täysin vastakkaisia mielipiteitä oli 16 (4,7 %) tapauksessa (taul. 6).

Taulukko 6. Hh kutsutarvearvio vs th kutsutarvearvio (lukumäärä)

		Th arvio			YHT.
		EI	EHKÄ	KYLLÄ	
Hh arvio	EI	199	41	14	254
	EHKÄ	7	19	9	35
	KYLLÄ	2	7	44	53
	YHT.	208	67	67	342

4.1.2 Miten yhteneväistä kutsutarpeen arviointi oli hml:n ja hh:n sekä hml:n ja th:n välillä?

Näissä tarkasteluissa käytettiin aineistoa A eli niitä, jotka olivat käyneet hml:n tekemässä hammastarkastuksessa.

Hammaslääkäri vs hammashoitaja

Kaikista opiskelijoista hml arvioi olevan tarpeellista kutsua 137 tarkastukseen. Hh oli täysin samaa mieltä 24,1 %:ssa tapauksista ja täysin tai lähes samaa mieltä (*kyllä+ehkä*) 35,8 %:ssa. Täysin vastakkaisia mielipiteitä oli 94 tapauksessa. Näistä 88 oli hml:llä *kyllä*-vastaus ja hh:lla *ei*- vastaus (taul. 7).

Taulukko 7. Hml kutsutarvearvio vs hh kutsutarvearvio (lukumäärä)

		Hh arvio			YHT.
		EI	EHKÄ	KYLLÄ	
Hml arvio	EI	21	0	6	27
	EHKÄ	59	8	5	72
	KYLLÄ	88	16	33	137
	YHT.	168	24	44	236

Hammaslääkäri vs terveydenhoitaja

Kaikista opiskelijoista hml arvioi olevan tarpeellista kutsua 136 tarkastukseen. Th oli täysin samaa mieltä 28,7 %:ssa tapauksista ja täysin tai lähes samaa mieltä (*kyllä+ehkä*) 50,7 %:ssa. Täysin vastakkaisia mielipiteitä oli 74 tapauksessa. Näistä 67 oli hml:llä *kyllä*-vastaus ja th:lla *ei*-vastaus (taul. 8).

Taulukko 8. Hml kutsutarvearvio vs th kutsutarvearvio (lukumäärä)

		Th arvio			YHT.
		EI	EHKÄ	KYLLÄ	
Hml arvio	EI	16	3	7	26
	EHKÄ	46	14	12	72
	KYLLÄ	67	30	39	136
	YHT.	129	47	58	234

4.2 HAMMASLÄÄKÄRIN KUTSUTARPEENARVIOINTI JA YHTEYS LOMAKEVASTAUKSIIN

4.2.1 Hml:n merkitsemät syyt kutsutarpeen arvioinnissa ja miten ne jakautuivat eri ikäryhmissä?

Kaikille, joille hml arvioi kutsutarpeen, hän mainitsi syyn sille. Kutsutarve merkitsi jonkinasteista hoidontarvetta. Yhdellä opiskelijalla saattoi olla useampia syitä hoidon tarpeelle. Kaikki syyt eivät kuitenkaan vaikuttaneet päätökseen kutsutarpeesta. Kaikissa ikäryhmissä tavallisin syy kutsutarpeelle oli kiinnityskudossairaudet (taul. 9).

Taulukko 9. Hml:n löytämät syyt kutsutarpeelle

Hml kyllä-arvio	< 25	25-30	> 30	KAIKKI	
	(N=109)	(N=18)	(N=11)	N=138	%
1. Oikomishoidon tarve	3	1	0	4	2,9
2. Purentafysiologisen hoidon tarve	22	4	1	27	19,6
3. Limakalvosairaus	5	0	1	6	4,3
4. Paikkaushoidon tarve	51	8	2	61	44,2
5. Tehostetun ehkäisevän hoidon tarve	53	3	3	59	42,7
6. Kiinnityskudossairauden hoidon tarve	80	13	11	104	75,4
7. Viisaudenhampaiden lisätutkimuksen/ hoidon tarve	41	4	1	46	33,3
9. Onko potilas pelokas?	2	0	0	2	1,4
10. Muu, mikä	4	1	0	5	3,6

Purentafysiologisen hoidon tarve saattoi sisältää myös pelkän informaation antamista potilaalle narskutteluun, hampaiden yhteenpuremiseen ja leukanivelen toimintahäiriöihin liittyvistä asioista, esim. stressin osuudesta ja vaivojen yleisyydestä ja kotihoito-ohjeista (mm. alaleuan liikeharjoitukset).

Limakalvosairauksissa oli mm. nuuskan aiheuttama muutos limakalvolla.

Tehostetun ehkäisevän hoidon tarve sisälsi mm. valistusta kotihoidosta, alkavista kariesleesioista eroosiosta ja/tai nuuskan ja tupakoinnin vaikutuksista suun terveyteen.

Muita syitä olivat mm. juurihoidon uusinnat.

4.2.2 Miten hyödyllisiä lomakkeen hammaskysymykset olivat ”oikeiden” opiskelijoiden löytämiseksi?

Milloin kävit viimeksi hammastarkastuksessa

Niillä, joilla edellisestä tarkastuksesta oli kulunut yli 5 vuotta, hoidontarvetta oli 73,7 %:lla. Joskin alle 2 vuotta sitten tarkastetuista hoidontarvetta löytyi 54,9 %:lla. Ryhmien välinen ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä, mutta loogisesti hoidontarve oli sitä suurempi mitä pidempi aika oli kulunut edellisestä tarkastuksesta (taul 10).

Taulukko 10. Hammastarkastus ja hml:n kutsutarvearvio (%)

Hammastarkastus	N	Hml:n kutsuarvio		p-arvo*
		EI/ EHKÄ	KYLLÄ	
0–2 v sitten	142	45,1	54,9	0,12
3–5 v sitten	76	39,5	60,5	
yli 5 v sitten	19	26,3	73,7	

* Hammastarkastus-ryhmien välisten erojen merkitsevyys

Montako kertaa päivässä syöt tai juot jotakin (ei vettä, kahvia/teetä ilman sokeria)

Napostelu lisäsi hoidontarvetta vaikkakaan ei tilastollisesti merkitsevästi. Opiskelijoilla, jotka napostelevat, hoidontarvetta ilmeni 72,9 %:lla. Myös niillä, jotka syövät tai juovat alle 6 kertaa päivässä oli hoidontarvetta 54,6 %:lla (taul. 11).

Taulukko 11. Ruokailutottumukset ja hml:n kutsutarvearvio (%)

Syö tai juo päivittäin	N	Hml:n kutsutarvearvio		p-arvo *
		EI/ EHKÄ	KYLLÄ	
6 krt tai vähemmän	185	45,4	54,6	0,08
7–10 krt	48	27,1	72,9	
yli 10 krt	4	50,0	50,0	

* Syömisen tiheys-ryhmien välisten erojen merkitys

Tupakoitko tai nuuskaatko nykyisin

Tupakkatuotteiden käyttö lisäsi selkeästi hoidontarvetta. Opiskelijoilla, jotka tupakoivat päivittäin, hoidon tarvetta oli 90,9 %:lla. Satunnaisesti tupakoivien hoidontarve oli 79,2 % ja ei-tupakoivilla 54,0 % (taul. 12). Erot ovat tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 12. Tupakointi/ nuuska (%)

Tupakoi/ nuuskaa	N	Hml:n kutsuarvio		p-arvo*
		EI/ EHKÄ	KYLLÄ	
ei lainkaan	202	46,0	54,0	<0,001
satunnaisesti	24	20,8	79,2	
päivittäin	11	9,1	90,9	

* Tupakointiryhmien välisten erojen merkitsevyys

Kuinka usein yleensä harjaat hampaasi

Hampaiden harjaustiheys ei tässä aineistossa ollut yhteydessä hml:n arvioimaan kutsutarpeeseen. Toisaalta harvemmin kuin kerran päivässä harjaavia aineistossa oli vain kaksi (taul. 13).

Taulukko 13. Hampaiden harjaus (%)

Hampaiden harjaus	N	Hml:n kutsuarvio		p-arvo*
		EI/ EHKÄ	KYLLÄ	
2 krt/ pv tai useammin	194	43,3	56,7	0,26
kerran päivässä	41	36,6	63,4	
harvemmin	2	0,0	100,0	

* Hampaiden harjaus-ryhmien välisten erojen merkitsevyys

Onko sinulla yleensä hammashoidon tutkimuksen yhteydessä paikattavaa

Aikaisempi paikkaustarve ennusti hyvin ja tilastollisesti merkitsevästi hoidon tarvetta. Opiskelijat, jotka vastasivat, että heillä oli aiemmin ollut usein tai joka kerta paikattavaa, hoidontarvetta löytyi 76,6 %:lla. Ei koskaan vastanneilla ilmeni jotain hoidontarvetta lähes puolella 47,3 %:lla (taul. 14).

Taulukko 14. Aikaisempi paikkaustarve (%)

Aikaisempi paikkaustarve	N	Hml:n kutsuarvio		p-arvo*
		EI/ EHKÄ	KYLLÄ	
ei koskaan	55	52,7	47,3	<0,001
harvoin	118	46,6	53,4	
usein tai joka kerta	64	23,4	76,6	

* Aikaisempi paikkaustarve-ryhmien välisten erojen merkitsevyys

Onko hammashoito mielestäsi pelottavaa

Niillä, jotka kokivat hammashoidon erittäin pelottavaksi, hoidontarvetta oli selvästi yleisemmin kuin niillä, jotka eivät pelänneet tai pelkäsivät vain jonkin verran (taul. 15).

Taulukko 15. Hammashoitopelko (%)

Hammashoitopelko	N	Hml:n kutsuarvio		p-arvo*
		EI/ EHKÄ	KYLLÄ	
ei lainkaan	148	43,9	56,1	0,21
jonkin verran	78	41,0	59,0	
erittäin paljon	11	18,2	81,8	

* Hammashoitopelko-ryhmien välisten erojen merkitsevyys

4.2.3 Oliko kutsutarpeenarvioinneissa eroja sukupuolten välillä?

Hml arvioi, että 81,8 % miehistä oli kutsutarvetta ja 49,1 % naisista (taul. 16). Ero oli tilastollisesti merkitsevä.

Taulukko 16. Hml:n kutsutarve sukupuolen mukaan (%)

AINEISTO A		EI	EHKÄ	KYLLÄ	p-arvo *
HML	miehet	6,1	12,1	81,8	< 0,001
	naiset	13,5	37,4	49,1	
	kaikki	11,4	30,4	58,2	

* Sukupuolten välisten erojen merkitsevyys

4.3. HAMMASHOITAJAN JA TERVEYDENHOITAJAN KUTSUTARPEEN ARVIOINTI

4.3.1 Miten hh ja th:t käyttivät hammaskysymyksiä kutsutarpearvioissa

Kutsutarpeenarviointi (ehkä/ kyllä) perustui pääosin hammaskysymysten ja tupakkakysymyksen vastauksiin. Hh ja th merkitsivät lomakkeisiin sen tai ne kysymykset, joiden perusteella hän katsoi kutsutarpeen syntyvän. Opiskelijalla saattoi olla useita merkittäviä syitä. Myös jotkut muut opiskelijan yleisterveyteen liittyvät vastaukset saattoivat vaikuttaa kutsutarpeeseen, mutta niitä ei analysoitu tässä tutkimuksessa (taul. 17).

Taulukko 17. Hh:n ja th:n kutsuarviot ja merkityt kysymykset (%)

	AINEISTO A		AINEISTO B	
	HH	TH	HH	TH
KYSYMYS	EHKÄ/KYLLÄ (N=69)	EHKÄ/KYLLÄ (N=106)	EHKÄ/KYLLÄ (N=88)	EHKÄ/KYLLÄ (N=134)
Milloin kävit viimeksi tarkastuksessa?	69,6	59,4	69,3	54,5
Montako kertaa päivässä syöt tai juot?	31,9	26,4	30,7	25,4
Tupakoitko tai nuuskaatko?	10,1	7,5	17,0	17,9
Kuinka usein harjaat hampaasi?	36,2	21,7	45,5	29,9
Onko tarkastuksen yhteydessä paikattavaa?	55,1	44,3	46,6	38,8
Onko hammashoito pelottavaa?	23,2	8,5	36,4	20,1

4.3.2 Oliko kutsutarpeenarvioinneissa eroja miesten ja naisten välillä?

Aineistossa A sekä hh että th:t arvioivat miehillä olevan naisia yleisemmin tarvetta hammastarkastukseen. Th:n arvioinneissa ero oli tilastollisesti merkitsevä (taul. 18). Myös aineistossa B molempien arvioinneissa kutsutarve oli jonkin verran yleisempää miehillä kuin naisilla (taul. 19).

Taulukko 18. Hh ja th:n kutsuarviot sukupuolen mukaan (%) aineistossa A (N=237)

AINEISTO A		EI	EHKÄ	KYLLÄ	p-arvo*
HH	miehet	60,6	13,6	25,8	0,09
	naiset	74,8	8,8	16,4	
	kaikki	70,9	10,1	19,0	
TH	miehet	38,5	26,1	35,4	0,007
	naiset	61,2	17,6	21,2	
	kaikki	54,9	20,0	25,1	

* Sukupuolten välisten erojen merkitys

Taulukko 19. Hh ja th:n kutsuarviot sukupuolen mukaan(%) aineistossa B (N=342)

AINEISTO B		EI	EHKÄ	KYLLÄ	p-arvo*
HH	miehet	73,0	7,0	20,0	0,19
	naiset	74,8	11,6	13,6	
	kaikki	74,3	10,2	15,5	
TH	miehet	57,0	21,0	22,0	0,63
	naiset	62,4	19,0	18,6	
	kaikki	61,0	19,5	19,5	

* Sukupuolten välisten erojen merkitys

4.4 HAMMASTARKASTUKSEEN OSALLISTUNEIDEN JA OSALLISTUMATTOMIEN PROFIILI - VERTAILU AINEISTOJEN A JA B VÄLILLÄ

4.4.1 Liittyikö sukupuoli hammastarkastukseen osallistumiseen?

Kaikista kutsutuista miehistä (N=166) hammaslääkärin tarkastukseen osallistui 39,7 % (N=66). Kaikista kutsutuista naisista (N=413) hammaslääkärin tarkastukseen osallistui 41,4 % (N=171). Sukupuolella ei siis ollut yhteyttä tarkastukseen osallistumiseen.

4.4.2 Hammaskysymysten vastausten jakaumat aineistoissa A ja B?

Milloin kävit viimeksi hammastarkastuksessa?

Hammastarkastukseen osallistumattomien joukossa (aineisto B) oli hieman enemmän sellaisia, jotka olivat käyneet hammastarkastuksessa kahden viime vuoden kuluessa, osuudet olivat 67,6 % vs. 59,9 % (taul. 20).

Taulukko 20. Aineisto A (N=237) ja B (N=342) (%)

Hammastarkastus	AINEISTO A	AINEISTO B
0-2 v.	59,9	67,6
3-5 v.	32,1	26,0
yli 5 v.	8,0	6,4

Montako kertaa päivässä syöt tai juot (ei vettä, kahvia/teetä ilman sokeria)

Tämän kysymyksen kohdalla ei ollut eroja hammastarkastukseen osallistuneiden ja osallistumattomien välillä (taul. 21).

Taulukko 21. Aineisto A (N=237) ja B (N=342) (%)

Syö tai juo päivittäin	AINEISTO A	AINEISTO B
6 krt tai vähemmän	78,1	78,4
7-10 krt	20,2	19,9
yli 10 krt	1,7	1,7

Tupakoitko tai nuuskaatko nykyisin

Tupakointi oli yleisempää niillä, jotka eivät osallistuneet hammastarkastukseen (taul. 22).

Taulukko 22. Aineisto A (N=237) ja B (N=342) (%)

Tupakoi/ nuuskaa	AINEISTO A	AINEISTO B
en lainkaan	85,2	76,9
satunnaisesti	10,1	17,5
päivittäin	4,7	5,6

Kuinka usein yleensä harjaat hampaasi

Hammastarkastuksesta poisjääneet opiskelijat harjasivat jonkin verran laiskemmin hampaitaan kuin hammastarkastukseen osallistuneet (taul. 23).

Taulukko 23. Aineisto A (N=237) ja B (N=342) (%)

Hampaiden harjaus	AINEISTO A	AINEISTO B
2 krt pv tai useammin	81,9	74,6
kerran päivässä	17,3	24,5
harvemmin	0,8	0,9

Onko sinulla yleensä hammashoidon tutkimuksen yhteydessä paikattavaa

Hammastarkastuksesta poisjääneillä oli muita harvemmin ollut paikkaustarvetta. Ts. niillä, joilla on aiemminkin ollut tarkastuksen yhteydessä paikattavaa, hakeutuivat tutkimukseen herkemmin (taul. 24).

Taulukko 24. Aineisto A (N=237) ja B (N=342) (%)

Paikkaustarve	AINEISTO A	AINEISTO B
ei koskaan	23,2	28,9
harvoin	49,8	51,2
usein tai joka kerta	27,0	19,9

Onko hammashoito mielestäsi pelottavaa

Niillä, jotka eivät osallistuneet hammastarkastukseen, esiintyi hammashoitopelkoa enemmän kuin niillä, jotka osallistuivat (taul. 25).

Taulukko 25. Aineisto A (N=237) ja B (N=342) (%)

Hammashoitopelko	AINEISTO A	AINEISTO B
ei lainkaan	62,4	55,6
jonkin verran	32,9	38,3
erittäin paljon	4,6	6,1

4.4.3 Oliko tiedekuntien välillä eroja hammastarkastukseen osallistumisessa?

Suomenkielisessä yliopistossa tiedekuntien välillä ei ollut juurikaan eroja osallistumisessa hammastarkastukseen. Pienenä poikkeuksena olivat oikeustieteellisen tiedekunnan opiskelijat, joista 64,3 % osallistui. Muissa tiedekunnissa osallistujia oli 40–50 % (taul. 26).

Åbo Akademin noin sadasta opiskelijasta neljännes osallistui hammastarkastukseen (taul. 26).

Taulukko 26. Tutkimukseen kutsuttujen osallistumisprosentit tiedekunnittain

TIEDEKUNTA	AINEISTO A	AINEISTO B	A+B (N)
Humanistinen	40,6	59,4	101
Kauppakorkea	48,6	51,4	70
Kasvatustiet.	40,0	60,0	50
Lääketiet.	46,8	53,2	62
Mat.luonnontiet.	45,2	54,8	126
Oikeustiet.	64,3	35,7	14
Yhteiskuntatiet.	40,7	59,3	54
ÅA humanistinen	24,2	75,8	62
ÅA luonnontiet.	25,0	75,0	32
ÅA yhteiskuntatiet.	25,0	75,0	8

4.5 SÄTKYN TUOTTAMAA EPIDEMIOLOGISTA TIETOA SUUNTERVEYTEEN LIITTYVISSÄ ASIOISSA

Hammaskysymysten vastausten jakaumat koko aineistosta (A+B) on esitetty taulukossa 27. Tuloksia on tiivistetysti esitetty myös kuvioissa 1 ja 2.

Taulukko 27. Hammaskysymysten vastausten jakaumat aineistoissa A ja B yhteensä (% , miehet, naiset, kaikki)

Hammaskysymykset	Miehet			Naiset			Kaikki		
	ok-ryhmä	väli-ryhmä	riski-ryhmä	ok-ryhmä	väli-ryhmä	riski-ryhmä	ok-ryhmä	väli-ryhmä	riski-ryhmä
Milloin kävit viimeksi tarkastuksessa?	60,8	28,3	10,9	65,8	28,6	5,6	64,4	28,5	7,1
Montako kertaa päivässä syöt tai juot? *	71,1	0,0	28,9	81,1	0,0	18,9	78,3	0,0	21,7
Kuinka usein harjaat hampaasi?	65,7	33,1	1,2	82,3	17,0	0,7	77,6	21,6	0,8
Onko hammastarkastuksen yhteydessä paikattavaa?	28,3	47,6	24,1	25,9	51,8	22,3	26,6	50,6	22,8
Onko hammashoito pelottavaa?	71,7	25,9	2,4	53,0	40,2	6,8	58,4	36,1	5,5
Tupakoitko tai nuuskaatko nykyisin?	71,7	19,9	8,4	83,8	12,4	3,8	80,3	14,5	5,2

*Tässä kysymyksessä oli perusteltua siirtää väliryhmä riskiryhmään.

Edellisestä hammastarkastuksesta oli kulunut yli 5 vuotta n. 7 %:lla opiskelijoista. Näyttää siltä, että naiset käyvät useammin hammastarkastuksessa kuin miehet. Miehiä, joilla viimeisestä hammastarkastuksesta oli kulunut yli 5 vuotta, oli noin 11 % koko tutkimuksen aineiston miehistä. Naisilla vastaava luku on 5,6 %.

Naisilla näyttäisi olevan napostelutaipumusta vähemmän kuin miehillä. Miehistä lähes kolmannes ja naisista noin viidennes söi tai joi mehua tms. yli 6 kertaa päivässä.

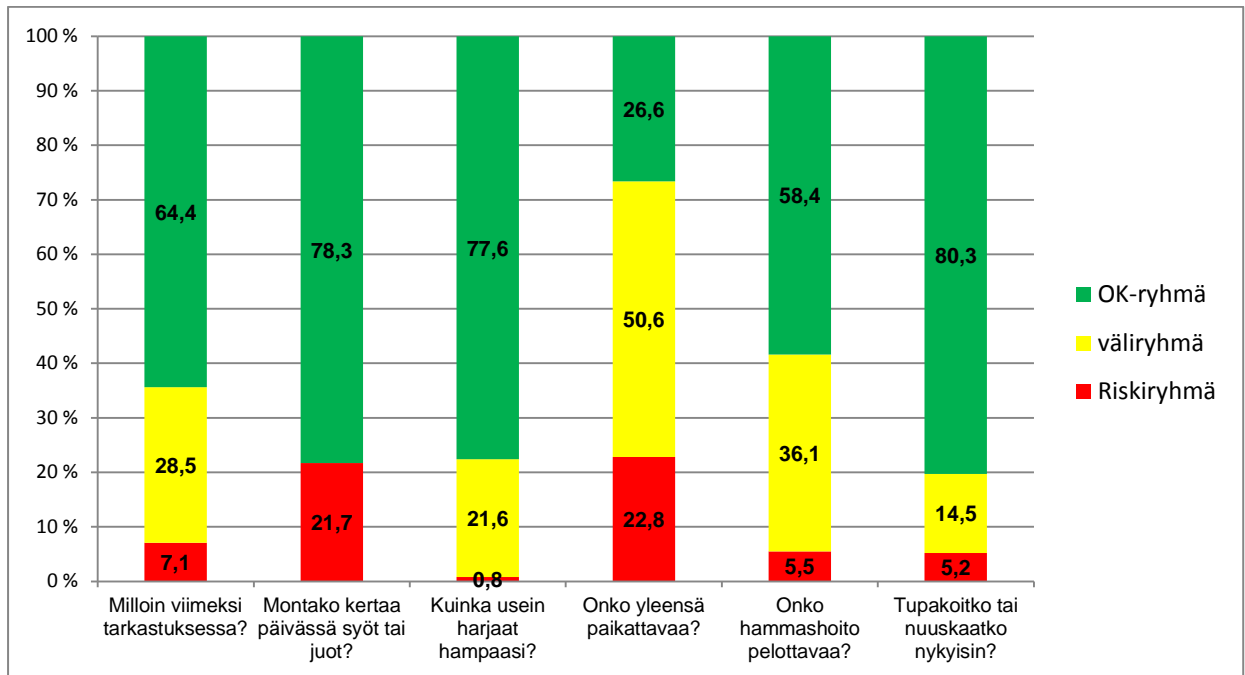
Harjaustottumuksessakin sukupuolten välillä on eroa, naiset harjaavat hampaitaan ahkerammin kuin miehet. Naisista 4/5 ja miehistä 2/3 ilmoitti harjaavansa nykysuosituksen mukaan eli 2 kertaa päivässä.

Aikaisempaa paikkaustarvetta kysyttäessä sukupuolten välillä ei ollut eroa. Joka neljäs opiskelijoista vastasi, ettei heillä ole koskaan paikattu hampaita.

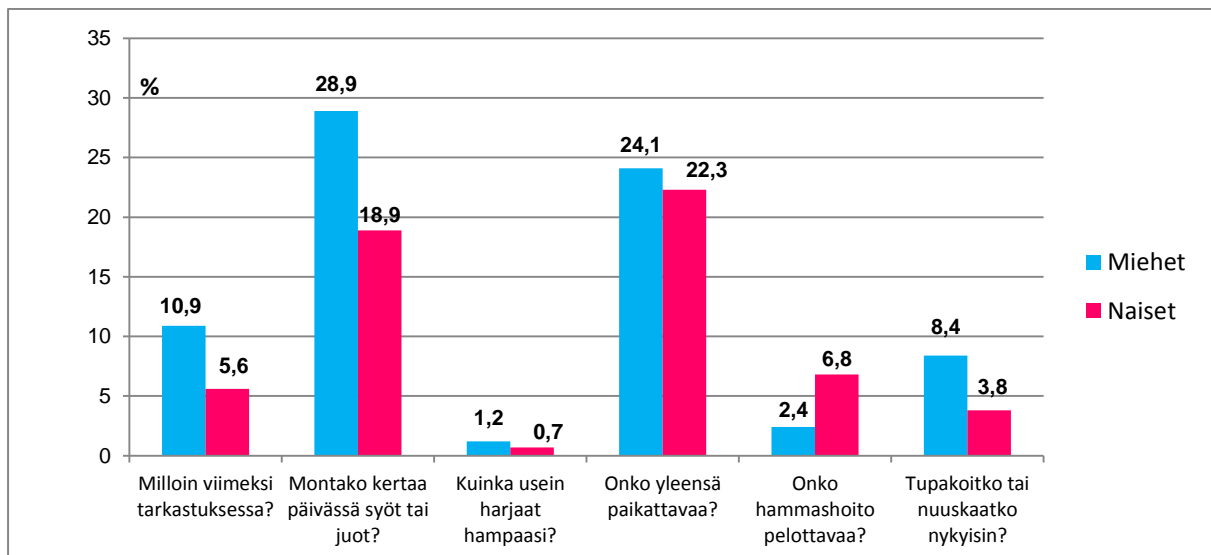
Tutkimuksen mukaan naisilla esiintyy enemmän hammashoitopelkoa kuin miehillä. Lähes puolet naisista ja miehistä reilu neljännes kertoi pelkäävänsä hammashoitoa jonkin verran tai erittäin paljon.

Päivittäin tupakoivia opiskelijoita oli noin 5 %. Miehet tupakoivat enemmän kuin naiset. Heillä sekä satunnaisesti että päivittäin tupakoivien osuus oli suurempi kuin naisilla.

Kuvio 1. Hammaskysymysten vastausten jakaumat (aineistot A+B, %, miehet ja naiset yhdessä)

Kuvio 2. Hammaskysymysten vastausten perusteella riskiryhmiin kuuluvat (aineistot A+B, % naiset ja miehet)

5. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 AINEISTON EDUSTAVUUS

Tutkimusaineisto on valikoitunut kahdessa vaiheessa. Koska tutkimuksen otos 606 opiskelijaa muodostettiin satunnaisotannalla sähköiseen terveystarkastukseen vastanneista, ensimmäinen valikoituminen tapahtui sähköiseen terveystarkastukseen vastaamisessa. Turku-Rauma terveystarkastuskeskuksen vastausprosentit olivat 59 % lukuvuonna 2009–2010 59 % ja 61,5 % lukuvuonna 2010–2011. Kieltäytyneitä oli vähän, vain 15 opiskelijaa kieltäytyi osallistumasta tutkimukseen ja 12 opiskelijalle oli jo ehditty tekemään hammastarkastus. Otos oli naisvaltainen, sillä naiset vastaavat yleensäkin aktiivisemmin terveyteen liittyviin kyselyihin (4). Sähköiseen terveystarkastukseen vastanneista oli miehiä vain 28,7 %. Turussa opiskelijoista oli miehiä noin 40 %.

Seuraavaksi valikoitumista tapahtui hammastarkastukseen osallistumisessa. Kutsutuista 39,9 % kävi hammastarkastuksessa. Tutkimuksessa voitiin kuitenkin hyödyntää myös tarkastukseen osallistumattomien lomakevastauksia sekä hammashoitajan ja terveydenhoitajien antamia kutsuarvioita heistä. Kaikista kutsutuista sekä miehistä että naisista noin 40 % kävi hammastarkastuksessa. Alle 25-vuotiaita oli runsaat 80 % molemmissa aineistoissa. Näin ollen sukupuolella tai iällä ei ollut merkitystä hammastarkastukseen osallistumisessa.

Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat edustivat Turun yliopistojen eri tiedekuntien miehiä ja naisia. Kutsutuista Turun Yliopiston opiskelijoista lähes puolet osallistui tutkimukseen, mutta Åbo Akademin opiskelijoista vain noin neljännes kutsutuista.

5.2 LOMAKKEEN TOIMIVUUS JA KEHITTÄMISTARPEET

Hammashoitajan ja terveydenhoitajien arviot kutsutarpeesta olivat melko lähellä toisiaan, noin 80 %:ssa koko aineistosta. Täysin eri mieltä he olivat aineistossa A noin 9 %:ssa ja aineistossa B noin 5 %:ssa.

Hammashoitajan lomakevastausten perusteella tekemät arviot löysivät n. 36 % ns. hml:n poimimista kyllä-potilaista. Terveydenhoitajien arviot löysivät näistä noin 50 %. Hammashoitaja teki arvion sovittujen kriteerien perusteella ottaen huomioon myös mahdolliset perussairaudet ja terveydenhoitajat samalla, kun arvioivat tarpeen normaaliin terveystarkastukseen.

Kehittämisehdotuksia:

Tupakoivilla näyttää olevan ”aina” hoidontarvetta. Myös satunnaisesti tupakointi nostaa hoidontarveprosenttia. Vaihtoehto *satunnaisesti* tulisi ottaa myös hälytysarvoksi arvioitaessa suunterveyden kutsutarvetta. Syksyllä 2012 sätkypalautteisiin tuli käyttöön erilaisia fraaseja, joita lähetetään opiskelijalle tarvittaessa. Tupakasta olisi hyvä saada oma fraasi.

Hampaiden harjaus-kysymyksessä vaihtoehdon *kerran päivässä* hälytysarvon voisi poistaa. Silti terveydenedistämisen näkökulmasta tulisi heillekin lähettää sätkypalautteen mukana hampaiden harjaus – fraasi.

Näiden kahden muutoksen myötä ohjeistettuja kriteereitä voisi muuttaa niin, että jo kaksi hälytysarvoa johtaisi tulokseen SÄTKY 2.

Koska *paikkaustarve* kysymykseen *usein tai joka kerta* vastanneet saivat lähes 77 %:ssa arvion KYLLÄ, tulisi sen jo yksinään antaa sätkypalautteelle tulokseksi SÄTKY 2.

Erittäin paljon pelkäävillä hoidontarvetta oli n. 80 %. Heillä oli kuitenkin useimmiten muitakin hälytysmerkintöjä.

Noin viidesosalla tarkastuksessa käyneistä hammaslääkärin *kyllä*-potilaista todettiin purentafysiologisen hoidon ja/tai informaation tarve.

Siksi ehdotamme, että pelkokysymys poistetaan ja tilalle tulisi kysymys hampaiden yhteenpuremisesta tai narskuttelusta: *"Puretko hampaitasi yhteen ja/tai narskutteletko päivisin tai öisin?"*

Vastausvaihtoehdot: *kyllä – satunnaisesti – en*. Vaihtoehto *kyllä* antaa hälytysmerkinnän. Vaihtoehto *satunnaisesti* antaa myös hälytysmerkinnän, mikäli kysymyksessä nro 6 on toistuvina oireina esim. päänsärkyä ja/tai niskahartia vaivoja.

Kysyttäessä edellisestä hammastarkastuksesta kulunutta aikaa, vaikutti siltä, että osa opiskelijoista koki jonkinäköisen akuuttikäynnin aikaisemmin vastaavan tarkastusta. Kysymyksen tarkentaminen esim. lisäämällä sulkuihin tekstin *"ei tarkoita akuuttia käyntiä"*, voisi helpottaa vastaamista.

Pohdintaa:

Tavallisin syy kutsutarpeelle oli kiinnityskudossairaudet. Hammaslääkäri laittoi tämän syyn, mikäli hammaskiveä esiintyi jonkin verran tai runsaasti. YTHS:n ja tämän tutkimuksen opiskelijamateriaalilla ei hammaskiven esiintyminen yleensä ole akuuttia ja/tai kiireellistä hoitoa vaativaa. Nämä potilaat ovat usein oireettomia. Toisaalta olisi tärkeää jo tässä ikävaiheessa löytää myös kiinnityskudossairauksien riskipotilaat. Tästäkin syystä olisi tärkeää saada opiskelija edes kerran opiskeluaikana tulemaan vastaanotolle, jotta suun terveystarkastus saadaan tehtyä.

Edellyttäisi vielä tämänkin aineiston lisäanalyysia, jos katsottaisiin miten juuri tämän syyn saaneet opiskelijat ovat vastanneet sätkyyn.

Sähköisen terveystarkastuksen tarkoitus suun terveydessä olisi löytää ne opiskelijat, joilla on akuutti hammastarkastuksen tarve tai toisaalta ne, joilla ei kiireellistä hoidontarvetta ole. Suunterveyden kysymyksillä yksistään löydetään vain osa hoidontarpeesta olevista opiskelijoista.

Hammaskysymykset ovat suuntaa antavia, mutta yhdistettynä sätkyn muihin kysymyksiin kyselyn tarkkuutta myös suunterveyden osalta voidaan parantaa.

Muutama kysymys näytti ennustavan hoidontarvetta toisia paremmin. Yksi näistä oli sukupuoli. Miehillä oli selvästi enemmän hoidontarvetta kuin naisilla. Tutkimustulosten pohjalta voisi ajatella, että sätkypalautetta annettaessa tämä otettaisiin jollain tavalla huomioon.

Alkoholia runsaasti käyttävillä olisi syytä myös selvittää onko suussa tapahtunut jotain muutoksia. Siksi on tarpeen, että AUDIT-kyselystä tarkasteltaisiin kysymysten 1 ja 2 vastauksia. Terveystenhoitajia voisi muistuttaa tästä asiasta, jolloin he ottaisivat sen huomioon suunterveyden kutsutarvetta antaessaan.

5.3 POHDINTAA TERVEYSKÄYTTÄYTYMISESTÄ

Terveyskäyttäytyminen oli jossain määrin huonompaa niillä, jotka eivät käyneet hammastarkastuksessa, mm. tupakoinnin ja harjaustottumusten kohdalla. Hammashoitopelko saattoi vaikuttaa myös poisjääntiin.

Naiset vaikuttavat olevan terveyskäyttäytymisessä parempia kuin miehet. Hammaslääkäri arvioi, että miehillä kutsutarve oli yleisempää kuin naisilla. Kaikista hammastarkastuksessa käyneistä miehistä lähes 82 %:lla ja naisilla noin puolella arvioitiin olevan kutsutarvetta.

5.4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Sähköisellä terveystarkastuksella saadaan seulottua melko karkeasti ne opiskelijat, joilla on suunterveyteen liittyvää hoidon tarvetta. Hammaskysymykset ovat suuntaa antavia, mutta yhdistettynä sähköisen terveystarkastuksen muihin kysymyksiin, kyselyn tarkkuutta myös suunterveyden osalta voitaisiin todennäköisesti parantaa. Joiltain osin sitä voisi parantaa myös arviointikriteerien ja hälytysmerkintöjen tarkentamisella, kuten edellä on mainittu. Esim. kaikki ne opiskelijat kutsuttaisiin hammastarkastukseen, jotka tupakoivat tai joilla on aikaisemmin ollut paikkaushoidontarvetta.

Jatkossa on tarkoitus toimia siten, että terveystenhoitajat katsovat koko kyselyn kokonaisuutena ja antavat palautteen siltä pohjalta. Tämä mahdollisesti parantaa myös suunterveyden tarkastusta tarvitsevien opiskelijoiden löytymistä.

KIRJALLISUUS

1. Kunttu K, Huttunen T. Lyhyt terveystutkimus tunnistaa uuden opiskelijan terveysriskit. Suomen Lääkärilehti 2008; 63(39): 3216 - 3222.
2. Kunttu K, Westerlund H, Heilala E. Sähköiseen kyselyyn perustuva terveystarkastus. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön raporttisarja 4/ 2009.
3. Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.
4. Kunttu K, Huttunen T. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2008. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 45, 2009.

LIITTEET

- Liite 1a Sähköinen terveystutkimus syyskuu 2009
- Liite 1b Sähköinen terveystutkimus syyskuu 2010
- Liite 2 Kutsupyynnö opiskelijalle
- Liite 3 Terveydenhoitajan ja hammashoitajan arviolomake
- Liite 4 Hammaslääkärin arviolomake
- Liite 5 YTHS:n ohjeistus sätkypalautteista

SÄHKÖINEN TERVEYSKYSELY
ENSIMMÄISEN VUODEN OPISKELIJOIDEN TERVEYSTARKASTUKSESSA syksy 2009

liite 1a

VASTAUSOHJE

Osassa kysymyksistä pyydetään arvioimaan asiaa asteikolla +10 → -10.

Positiiviset luvut tarkoittavat, että asia on Sinulle myönteinen ja tyydytystä antava, +10 on korkein mahdollinen arvo.

Luku 0 on neutraali keskiarvo tai asiaan ei ole ollut syytä kiinnittää erityisempää huomiota.

Negatiiviset luvut merkitsevät, että asia on Sinulle ongelmallinen tai vahingollinen, -10 osoittaa huonointa mahdollista asiain tilaa.

	Kysymys	Vastausvaihtoehdot,	HÄLYTYS-merkintä
1.	Nimeä kolme tärkeintä asiaa elämässäsi tällä hetkellä	Avovastaus 3 riviä/laatikkoa	---
OPISKELU			
2.	Miten innostunut olet alastasi ja opinnoistasi?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	---
3.	Minkälaisen otteen olet saanut opiskelustasi?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	---
TERVEYDENTILA JA TERVEYSTOTTUMUKSET			
4.	Minkälainen on terveydentilasi?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	kaikki miinus-merkkiset
5.	Onko Sinulla pitkäaikaissairauksia?	☐ Ei ☐ Kyllä, mitä _____	kyllä
6.	Onko Sinulla jatkuvia tai toistuvia oireita?	☐ Ei ☐ Kyllä, mitä _____	kyllä
7.	Milloin kävit viimeksi hammastarkastuksessa?	☐ 1-2 vuotta sitten ☐ 3 – 5 vuotta sitten ☐ yli 5 vuotta sitten	3-5 vuotta ja yli 5 vuotta sitten
8.	Pituus Paino	____ ____ ____ cm ____ ____ ____ kg, <i>kone laskee → BMI</i>	alle 18,5 ja 27 tai yli
9.	Minkälaisiksi arvioit ruokatottumustesi terveellisyyden?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	---
10.	Montako kertaa päivässä syöt tai juot jotakin (ei vettä, kahvia/teetä ilman sokeria)?	☐ 6 kertaa tai vähemmän ☐ 7 – 10 kertaa ☐ yli 10 kertaa	7-10 ja yli 10 kertaa
11.	Harrastan liikuntaa mitä _____	☐ kyllä, noin ____ tuntia viikossa ☐ en	---
12.	Käytätkö alkoholia	☐ En ☐ Kyllä <i>jos vastaa kyllä, aukeaa AUDIT-lomake, kone laskee pisteet</i>	11 p tai enemmän
13.	Oletko kokeillut tai käyttänyt jotakin huumetta (tai alkoholia ja lääkkeitä yhdessä humaltuaksesi)?	☐ en koskaan ☐ kyllä, 1-4 kertaa, mitä _____ ☐ kyllä, 5 kertaa tai useammin, mitä _____	5 kertaa tai useammin
14.	Tupakoitko tai nuuskaatko nykyisin?	☐ en lainkaan ☐ kyllä, satunnaisesti ☐ päivittäin	päivittäin
15.	Kuinka usein yleensä harjaat hampaasi?	☐ 2 kertaa päivässä tai useammin ☐ kerran päivässä ☐ harvemmin kuin kerran päivässä	kerran päivässä tai harvemmin
16.	Onko sinulla yleensä hammashoidon tutkimuksen yhteydessä paikattavaa?	☐ ei koskaan ☐ harvoin ☐ usein tai joka kerta	usein tai joka kerta
17.	Haluaisitko keskustella seksuaalisuuteen, ehkäisyyn tai seksitauteihin liittyvistä asioista?	☐ En ☐ Kyllä, mistä _____	kyllä

ITSETUNTEMUS JA IHMISSUHTEET			
18.	Minkälainen on mielialasi yleensä?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	kaikki miinusmerkkiset
19.	Miten yksinäiseksi koet itsesi? (Vastausohje: +10 merkitsee, että lähipiirissäsi on riittävästi ihmisiä, joiden kanssa voit viettää aikaa ja keskustella asioistasi ja ongelmistasi, -10 merkitsee, ettei Sinulla tällaisia ihmisiä ole.)	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	kaikki miinusmerkkiset
20.	Minkälaiseksi koet suhteesi vanhempiisi?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	---
21.	Minkälaisiksi koet sosiaaliset tilanteet (esimerkiksi esitelmän pidon)?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	kaikki miinusmerkkiset
22.	Onko hammashoito mielestäsi pelottavaa?	☐ ei lainkaan ☐ jonkin verran ☐ erittäin paljon	erittäin paljon
23.	Onko suhtautumisesi ruokaan normaali?	☐ Kyllä ☐ Ei ☐ En osaa sanoa	Ei-vastaus
24.	Kuvaa nukkumistasi (riittävyttä, laatua, virkistävyttä, unensaantia)	asteikolla +10 → -10 ____	kaikki miinusmerkkiset
25.	Arvioi vapaa-aikasi merkitystä palautumisen ja virkistymisen kannalta	asteikolla +10 → -10 ____	---
MUUTA			
26.	Onko Sinulla muita asioita tai ongelmia, joista haluaisit keskustella?	☐ ei ☐ kyllä, _____	---

TERVEYSTARKASTUS koostuu siis seuraavista osioista:

- sähköinen terveystarkastus
- terveydenhoitajan antama palaute (kaikki ok, kutsu terveystapaamiseen tai ohjaus muulle vo:lle)
- tarvittaessa henkilökohtainen terveystapaaminen terveydenhoitajan kanssa

Kaikkia hälytysmerkinnän saaneita ei automaattisesti kutsuta terveystapaamiseen. Terveydenhoitaja arvioi kokonaistilanteen.

SÄHKÖINEN TERVEYSKYSELY ENSIMMÄISEN VUODEN OPISKELIJOIDEN TERVEYSTARKASTUKSESSA syksy 2010

liite 1b

VASTAUSOHJE

Osassa kysymyksistä pyydetään arvioimaan asiaa asteikolla +10 → -10.

Positiiviset luvut tarkoittavat, että asia on Sinulle myönteinen ja tyydytystä antava, +10 on korkein mahdollinen arvo.

Luku 0 on neutraali keskipaikka tai asiaan ei ole ollut syytä kiinnittää erityisempää huomiota.

Negatiiviset luvut merkitsevät, että asia on Sinulle ongelmallinen tai vahingollinen, -10 osoittaa huonointa mahdollista asiain tilaa.

	Kysymys	Vastausvaihtoehdot,	HÄLYTYKSEN-merkintä
1.	Nimeä kolme tärkeintä asiaa elämässäsi tällä hetkellä	Avovastaus 3 riviä/laatikkoa	---
OPISKELU			
2.	Miten innostunut olet alastasi ja opinnoistasi?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	---
3.	Minkälaisen otteen olet saanut opiskelustasi?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	---
TERVEYDENTILA JA TERVEYSTOTTUMUKSET			
4.	Minkälainen on terveydentilasi?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	kaikki miinus- merkkiset
5.	Onko Sinulla pitkäaikaissairauksia?	☐ Ei ☐ Kyllä, mitä _____	kyllä
6.	Onko Sinulla jatkuvia tai toistuvia oireita?	☐ Ei ☐ Kyllä, mitä _____	kyllä
7.	Milloin kävit viimeksi hammastarkastuksessa?	☐ 0-2 vuotta sitten ☐ 3 – 5 vuotta sitten ☐ yli 5 vuotta sitten	3-5 vuotta ja yli 5 vuotta sitten
8.	Pituus Paino	__ _ _ _ cm __ _ _ _ kg, <i>kone laskee → BMI</i>	alle 18,5 ja 27 tai yli
9.	Minkälaisiksi arvioit ruokatottumustesi terveellisyyden?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	---
10.	Montako kertaa päivässä syöt tai juot jotakin (ei vettä, kahvia/teetä ilman sokeria)?	☐ 6 kertaa tai vähemmän ☐ 7 – 10 kertaa ☐ yli 10 kertaa	7-10 ja yli 10 kertaa
11.	Harrastan liikuntaa mitä _____	☐ kyllä, noin ____ tuntia viikossa ☐ en	---
12.	Käytätkö alkoholia	☐ En ☐ Kyllä <i>jos vastaa kyllä, aukeaa AUDIT-lomake, kone laskee pisteet</i>	11 p tai enemmän
13.	Oletko kokeillut tai käyttänyt jotakin huumetta (tai alkoholia ja lääkkeitä yhdessä humaltuaksesi)?	☐ en koskaan ☐ kyllä, 1-4 kertaa, mitä _____ ☐ kyllä, 5 kertaa tai useammin, mitä ____	5 kertaa tai useammin
14.	Tupakoitko tai nuuskaatko nykyisin?	☐ en lainkaan ☐ kyllä, satunnaisesti ☐ päivittäin	päivittäin
15.	Kuinka usein yleensä harjaat hampaasi?	☐ 2 kertaa päivässä tai useammin ☐ kerran päivässä ☐ harvemmin kuin kerran päivässä	kerran päivässä tai harvemmin
16.	Onko sinulla yleensä hammashoidon tutkimuksen yhteydessä paikattavaa?	☐ ei koskaan ☐ harvoin ☐ usein tai joka kerta	usein tai joka kerta
17.	Haluaisitko keskustella seksuaalisuuteen, ehkäisyyn tai seksitauteihin liittyvistä asioista?	☐ En ☐ Kyllä, mistä _____	kyllä

ITSETUNTEMUS JA IHMISSUHTEET			
18.	Minkälainen on mielialasi yleensä?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	kaikki miinusmerkkiset
19.	Miten yksinäiseksi koet itsesi? (Vastausohje: +10 merkitsee, että lähipiirissäsi on riittävästi ihmisiä, joiden kanssa voit viettää aikaa ja keskustella asioistasi ja ongelmistasi, -10 merkitsee, ettei Sinulla tällaisia ihmisiä ole.)	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	kaikki miinusmerkkiset
20.	Minkälaiseksi koet suhteesi vanhempiisi?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	---
21.	Minkälaisiksi koet sosiaaliset tilanteet (esimerkiksi esitelmän pidon)?	Arvioi asteikolla +10 → -10 ____	kaikki miinusmerkkiset
22.	Onko hammashoito mielestäsi pelottavaa?	☐ ei lainkaan ☐ jonkin verran ☐ erittäin paljon	erittäin paljon
23.	Onko suhtautumisesi ruokaan normaali?	☐ Kyllä ☐ Ei ☐ En osaa sanoa	Ei-vastaus
24.	Kuvaa nukkumistasi (riittävyttä, laatua, virkistävyttä, unensaantia)	asteikolla +10 → -10 ____	kaikki miinusmerkkiset
25.	Arvioi vapaa-aikasi merkitystä palautumisen ja virkistymisen kannalta	asteikolla +10 → -10 ____	---
MUUTA			
26.	Onko Sinulla muita asioita tai ongelmia, joista haluaisit keskustella?	☐ ei ☐ kyllä, _____	---

TERVEYSTARKASTUS koostuu siis seuraavista osioista:

- sähköinen terveystarkastus
- terveydenhoitajan antama palaute (kaikki ok, kutsu terveystapaamiseen tai ohjaus muulle vo:lle)
- tarvittaessa henkilökohtainen terveystapaaminen terveydenhoitajan kanssa

Kaikkia hälytysmerkinnän saaneita ei automaattisesti kutsuta terveystapaamiseen. Terveydenhoitaja arvioi kokonaistilanteen.

Suomenkielinen kutsuteksti

Kiitos vastauksestasi terveystarkastukseen. YTHS käyttää sähköistä kyselyä myös suun terveydentilan arviointiin. Teemme sen vuoksi tutkimusta kysymysten toimivuudesta, ja olisi tärkeää, että tutkimuksessa voitaisiin verrata lomakevastauksia ja suun todellista terveydentilaa. Toivomme, että voisit osallistua tutkimukseen varaamalla ajan suun terveydentilan tarkastukseen ma-pe 9.00-15.00, puh. 046 710 1047. Tutkimusaineistona käytetään sähköisen terveystarkastuksen ja suun terveydentilan tarkastuksen tuottamia tietoja. Saatava tieto käsitellään nimettömänä. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Ellet halua osallistua tutkimukseen, toivomme, että ilmoitat siitä sähköpostitse Sinikka Lintualalle, etunimi.sukunimi(ät)yths.fi. Osallistumalla olet mukana kehittämässä YTHS:n terveystarkastuskäytäntöä.

Ruotsinkielinen kutsuteksti

Tack för att du besvarade hälsoenkäten. I år utnyttjar SHVS för andra gången webbenkäten också för att bedöma munhälsan. Vi undersöker därför hur bra frågorna i enkäten fungerar och det vore viktigt för oss att i undersökningen kunna jämföra svaren i blanketten med det verkliga hälsotillståndet i munnen. Vi hoppas att du kan delta i undersökningen genom att boka tid för kontroll av din munhälsa må-fre 9:00-15:00, tfn 046 710 1047.

Som undersökningsmaterial använder vi de uppgifter vi fått via hälsoenkäten på webben och vid kontrollen av munhälsan. Uppgifterna behandlas anonymt. Deltagande i undersökningen är frivilligt. Om du inte vill delta ber vi dig meddela om detta per e-post till Sinikka Lintuala, förnamn.efternamn(at)yths.fi. Genom att delta bidrar du till att utveckla praxisen för hälsoundersökningarna vid SHVS.

Englanninkielinen kutsuteksti

Thank you for responding to the FSHS health questionnaire. This year's electronic health questionnaire also covers dental and oral health issues. To evaluate the functioning of the questionnaire in this context, we are conducting a study in which the questionnaire responses are compared against the actual dental or oral health status of individual students. We invite you to take part in the study by coming to a dental examination. Please make an appointment by calling 046 710 1047 from Monday to Friday between 9 am and 3 pm.

The data obtained from the electronic questionnaire and from the dental examination will be used as study material. All data will be handled anonymously. Participation in the study is voluntary. If you do not wish to participate, please notify us by sending an e-mail to Sinikka Lintuala, sinikka.lintuala at yths.fi. Your participation is appreciated as a valuable contribution to the development of the FSHS health examination procedures.

HAMMASTARKASTUSKUTSUN TARPEEN ARVIOINTI
SÄHKÖISEN TERVEYSKYSELYN PERUSTEELLA

Hammashoitajan arvio, vaal.pun. lomake
Terveystoimijan arvio, vaal.sin. lomake

Opiskelijan henkilötunnus: _____ Vastaamispäivämäärä: _____
Korkeakoulu ja tiedekunta: _____

Pitäisikö opiskelija mielestäsi kutsua hammastarkastukseen?

a) Kyllä. Miksi? _____

b) Ehkä. Miksi? _____

c) Ei.

Merkitse x:llä ne terveystarkastuksen kysymykset, joiden perusteella opiskelija mielestäsi pitäisi kutsua hammastarkastukseen:

Kysymys		(X)
1.	Nimeä kolme tärkeintä asiaa elämässäsi tällä hetkellä	
OPISKELU		
2.	Miten innostunut olet alustasi ja opinnoistasi?	
3.	Minkälaisen otteen olet saanut opiskelustasi?	
TERVEYDENTILA JA TERVEYSTOTTUMUKSET		
4.	Minkälainen on terveydentilasi?	
5.	Onko Sinulla pitkäaikaissairauksia?	
6.	Onko Sinulla jatkuvia tai toistuvia oireita?	
7.	Milloin kävit viimeksi hammastarkastuksessa?	
8.	Pituus ja paino	
9.	Minkälaisiksi arvioit ruokailutottumuksesi terveellisuuden?	
10.	Montako kertaa päivässä syöt tai juot jotakin (ei vettä, kahvia/teetä ilman sokeria)?	
11.	Harrastan liikuntaa	
12.	Käytätkö alkoholia	
13.	Oletko kokeillut tai käyttänyt jotakin huumetta (tai alkoholia ja lääkkeitä yhdessä humaltuaksesi)?	
14.	Tupakoitko tai nuuskaatko nykyisin?	
15.	Kuinka usein yleensä harjaat hampaasi?	
16.	Onko sinulla yleensä hammashoidon tutkimuksen yhteydessä paikattavaa?	

17.	Haluaisitko keskustella seksuaalisuuteen, ehkäisyyn tai seksitauteihin liittyvistä asioista?	
ITSETUNTEMUS JA IHMISSUHTEET		
18.	Minkälainen on mielialasi yleensä?	
19.	Miten yksinäiseksi koet itsesi?	
20.	Minkälaiseksi koet suhteesi vanhempiisi?	
21.	Minkälaisiksi koet sosiaaliset tilanteet (esimerkiksi esitelmän pidon)?	
22.	Onko hammashoito mielestäsi pelottavaa?	
23.	Onko suhtautumisesi ruokaan normaali?	
24.	Kuvaa nukkumistasi (riittävyttä, laatua, virkistävyttä, unensaantia)	
25.	Arvioi vapaa-aikasi merkitystä palautumisen ja virkistymisen kannalta	
MUUTA		
26.	Onko Sinulla muita asioita tai ongelmia, joista haluaisit keskustella?	

SÄTKYTUTKIMUS**HAMMASLÄÄKÄRIN TEKEMÄ SUUN TERVEYDENTILAN
TUTKIMUS****HOIDON TARVE**

Opiskelijan henkilötunnus: _____

Tutkimuspäivä: _____

Pitkö opiskelija mielestäsi kutsua hammastarkastukseen?

a) Kyllä. Miksi? _____

b) Ehkä. Miksi? _____

c) Ei.

**KYLLÄ
(X)****D**

- 1 Oikomishoidon tarve
- 2 Purentafysiologisen hoidon tarve
- 3 Limakalvosairaus
- 4 Paikkaushoidon tarve
- 5 Tehostetun ehkäisevän hoidon tarve
- 6 Kiinnityskudossairauden hoidon tarve
- 7 Viisaudenhampaiden lisätutkimuksen/ hoidon tarve
- 8 Proteettisen hoidon tarve
- 9 Onko potilas pelokas?
- 10 Muu, mikä _____

Suun terveydenhuollon palautteet 12.06.2009 1 (1)

YTHS SÄHKÖINEN TERVEYSKYSELY

Palauteviesti valitaan kolmesta kategoriasta kyselyn perusteella tehdyn hoidon tarpeen arvion mukaan. Palauteviestin valintaa helpottamaan on vastauksiin luotu hälytyskriteerit, mutta palautteen voi aina myös kirjoittaa yksilöllisesti.

1. Mikäli vastauksessa ei esiinny hälytystietoja tai niitä on vain yksi muussa kohdassa kuin kysymyksessä "Milloin kävit viimeksi hammastarkastuksessa?" yli 5 vuotta tutkimuksesta, suositellaan valittavaksi

Kaikki OK

Kiitos, että vastasit YTHS:n terveystarkastukseen.

Kyselyn perusteella suun terveyteen liittyvät tottumukset ovat hyvät. Mikäli ongelmia ei ilmene, voit hakeutua tutkimukseen 1-2 vuoden kuluttua.

Pidä jatkossakin hyvää huolta hampaistasi!

Suuhygienisti/hammaslääkäri

Xxx

2. Mikäli vastauksessa on 2-3 hälytystietoa tai kysymyksessä "Milloin kävit viimeksi hammastarkastuksessa?" yli 5 vuotta tutkimuksesta, suositellaan valittavaksi

Ohjaa hammastarkastukseen

Kiitos, että vastasit YTHS:n terveystarkastukseen.

Kyselyn perusteella suosittelemme, että hakeudut hammastarkastukseen. Xxx (toimipiste) ajanvarausnumero on xxx.

Säännöllinen hampaiden hoito auttaa säilyttämään hampaittesi terveyden.

Suuhygienisti/hammaslääkäri

Xxx

3. Mikäli vastauksessa on 4 hälytystietoa tai enemmän, suositellaan valittavaksi

Ohjaa hammastarkastukseen/hoitoon nopeammin

Kiitos, että vastasit YTHS:n terveystarkastukseen.

Kyselyn perusteella suosittelemme, että varaat ajan hammastarkastukseen/hoitoon lähiaikoina. Xxx (toimipiste) ajanvarausnumero on xxx.

Säännöllinen hampaiden harjaus vähentää hoidon tarvetta.

Suuhygienisti/hammaslääkäri

Xxx

